

RESSENYES

GODAYOL, Pilar

Feminismes i traducció (1965-1990)

Lleida: Punctum, 2020, 240 p.

ISBN 978-84-120749-2-5

La traducció va esdevenir una acció política vital per a vigoritzar la lluita feminista de la segona onada a Catalunya, durant el franquisme i el postfranquisme. Aquesta és la hipòtesi de què Pilar Godayol parteix per elaborar el llibre titulat *Feminismes i traducció (1965-1990)*. L'autora pren com a fonament una documentació exhaustiva que li ha permès compondre entre altres aspectes, prop d'una desena de semblances d'editors, editores, editorials i col·leccions, una vintena d'esbossos biobibliogràfics d'autores i traductores i trenta-tres processos de censura de textos feministes traduïts, per a ordir una història de la traducció i l'edició a Catalunya, en el context dels moviments feministes que es van succeir durant l'últim quart de segle.

El llibre s'estructura en dos blocs històrics que divideixen vint-i-cinc anys essencials per a l'emancipació de les catalanes: d'una banda, l'apartat titulat «La resurrecció de la revolta feminista (1965-1975)» engloba les primeres manifestacions textuals de dissensió respecte a l'estatus social i laboral de les dones sota el franquisme i la publicació i recepció de

les primeres traduccions en català i castellà de dos clàssics fundacionals del feminisme, abans de la fi de la dictadura; de l'altre, l'apartat «Què és el feminisme? (1975-1990)», comprèn l'organització de projectes participatius de diverses tendències feministes i l'auge de traduccions, producció original en femení i iniciatives editorials impulsades per col·lectius feministes i progressistes que van precedir i succeir la IV Fira Internacional del Llibre Feminista a Barcelona, en les dècades dels vuitanta i els noranta. El paper central de la literatura en aquesta narrativa històrica queda palesat en l'abundància de referències textuals d'obres originals i traduïdes signades per dones que l'autora recupera i que representen l'ampli ventall de les lectures que les feministes catalanes van destinar a la reflexió sobre la condició femenina i l'autoco-neixement.

Aquest no és un estudi global de l'edició feminista, sinó una investigació bastida a partir de casos concrets: traduccions, editorials, col·leccions i, sobretot, escriptors autòctones i foranes, traductores i també prologuistes de les versions que van contri-

buir a consolidar el feminisme català en un context de lluita pels drets de les dones, durant i després del govern imposat per Franco. Així ho constaten els títols amb nom propi apareguts entre els dotze epígrafs que articulen els dos blocs del llibre: Betty Friedan, Maria Aurèlia Capmany, Simone de Beauvoir, Juliet Mitchell, Roig i Marçal. Amb tot, cap d'aquests noms no resta aïllat. L'autora els vincula tots ells en una xarxa de connexions que al·ludeixen als nombrosos bescanvis produïts entre cultures, autores, traductores, editores i textos. Per aquest motiu, el context de la narrativa és doble: d'una banda, l'estatus legal de les dones catalanes i els actes de resistència que van escometre durant la dictadura franquista i la postdictadura; i, de l'altra, el despertar del feminisme de segona generació que va produir-se a Nord-amèrica i després a Europa a partir de la dècada dels seixanta.

Les primeres traduccions en llengua catalana de clàssics feministes durant la dictadura franquista van ser *La mística de la feminitat* (1965), de Betty Friedan, i *El segon sexe* (1968), de Simone de Beauvoir. Totes dues lectures van configurar a Catalunya els discursos teòrics feministes de la segona meitat dels anys seixanta i van esperonar la producció nacional de literatura sobre la condició de les dones. Altrament, van proveir la seva promotora, Maria Aurèlia Capmany, de les eines necessàries per a escriure la història de les catalanes en el llibre titulat *La dona a Catalunya. Consciència i situació* (1966). Després van arribar les traduccions d'autores feministes radicals nord-americanes com Kate Millett, Valerie Solanas, Juliet Mitchell, Sheila Rowbotham i Shulamith Firestone; o de les feministes de la diferència Luce Irigaray i Carla Lonzi. Sembla que bona part dels seus assajos van nodrir els grups d'autoconsciència que organitzaven les feministes catalanes, a imitació de les seves predecessores nord-americanes i italianes amb la finalitat d'identificar problemes comuns en les seves experiències

íntimes i transformar-los en política. Les participants van trobar en els textos esmentats noves interpretacions de la realitat, i també un vocabulari precís per a poder donar nom a les experiències d'opressió, abans intel·ligibles o inarticulables que vivien en les relacions familiars, sexuals, socials i polítiques.

L'embrí de la lluita feminista que va formar-se durant la dictadura va fer eclosió a la segona meitat dels anys setanta, un cop començada l'expansió democràtica de l'Estat. Una munió plural i heterogènia de dones antifranquistes combatives es van organitzar per celebrar els primers actes democràtics i representatius del feminisme. Un dels més destacats per l'impacte mediàtic nacional i internacional van ser les Jornades Catalanes de la Dona, celebrades el maig de 1976. De fet, l'autora situa aquest esdeveniment com el precedent de nombrosos projectes participatius: associacions, vocalies, jornades, debats, xerrades, i d'iniciatives editorials especialitzades feministes que van impulsar tant publicacions feministes autòctones com traduccions de textos feministes forans. Godayol en destaca tres: l'editorial Ediciones de Feminismo (1976-1979), la col·lecció «La Educación Sentimental» (1988-1984) d'Anagrama i el primer segell editorial feminista de l'Estat: laSal, edicions de les dones (1978-1990).

Paral·lelament, escriptores, traductores i intel·lectuals catalanes com Montserrat Abelló, Helena Valentí, Marta Pessarrodona, Maria Antònia Oliver i Maria-Mercè Marçal, entre moltes altres, van lliurar-se a la traducció amb la finalitat de recuperar i posar en circulació textos d'escriptores de tots els temps, desateses pels discursos oficials. El seu propòsit era triple: primer, interrogar l'hegemonia del cànon patriarcal dominant. Segon, incorporar obres feministes i femenines foranes a la literatura catalana, i tercer, trobar «mares i germanes simbòliques» (vegeu la pàgina 134), és a dir, referents literaris en femení en els quals s'inspirarien per configurar els discursos

feministes emergents. Godayol esmenta una llarga llista d'autores, com Charlotte Perkins Gilman, Colette, Renée Vivien, Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Anna Akhmatova, Marina Tsvetàieva, Marguerite Yourcenar, Leonor Fini, Doris Lessing, Anne Sexton, Adrienne Rich, Sylvia Plath o Margaret Atwood. Generalment, les traductores van fer explícits els vincles d'afinitat política i estètica que les unien amb les autores traduïdes en les introduccions i pròlegs que precedien les seves obres. Pel que fa al grau d'intervenció de les traductores esmentades en el teixit associatiu feminista, Godayol assenyala que bona part van participar i fins i tot, col·laborar en la coordinació de dos projectes vitals per a la promoció de literatura escrita per dones en els anys noranta, com són la IV Fira Internacional del Llibre Feminista, celebrada a Barcelona, i la plataforma cultural Comitè d'Escriutores del PEN Català.

L'autora afirma al principi del llibre que el seu estudi té tres protagonistes subordinades: «la traducció (sovint considerada una disciplina subalterna en el cànon literari)» i «les escriptores traduïdes

i les traductores (sovint també considerades figures literàries subalternes)» (pàgina 16). Amb tot, aquesta narrativa històrica capgira les rutes ordinàries del poder. Demostra que la traducció esdevé una acció política vital perquè els individus o col·lectius en una posició subordinada puguin representar-se, afirmar-se i batallar per una igualtat efectiva, i també per construir la seva pròpia narrativa històrica fugint dels discursos oficials. També remarca el fet que gràcies a la seva lluita, les dones que ens han precedit ens han llegat un ventall de drets vitals i un llinatge de referents femenins en els quals emmirallar-nos. Les que encara lluiten avui dia, com l'autora d'aquest llibre, ens recorden la vigència del poder revolucionari d'emancipació de la paraula.

Keren Manzano

Universitat de Vic – Universitat Central
de Catalunya

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències
Humanes

